

1960

ՀԱՅԻՐԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ

1889

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐԲ

ՄԱՏԻՆՍ

ԿԱԶՄԵՑ

ՓԱՓԱԶԵԱՆ

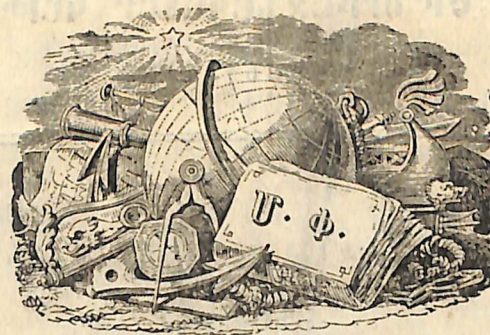
11-16
18 5
503

Հ Ն Ո Ւ Թ Ւ Ւ Ն Ք

Վ Ա Ն Օ Ր Է Ի Ց

Կ Ա Ջ Մ Ե Ց

Լ Ո Ւ Ս Ա Ն Կ Ա Ր Մ. Փ Ա Փ Ա Ջ Ե Ա Ն Ց

Վ Ա Ղ Ա Ր Հ Ա Պ Ա Տ

Ի Տ Պ Ա Ր Ա Ն Ի Ս Ր Բ Ո Յ Կ Ա Թ Ո Ւ Ն Ի Կ Է Ջ Մ Ի Ա Ն Ն Ի Վ

1 8 8 9

Փ յ Կ Ե Ղ Կ Շ Ո Ս Ո

Գ Ի Ն Ն Ի Օ Լ Դ Ե Լ Ի

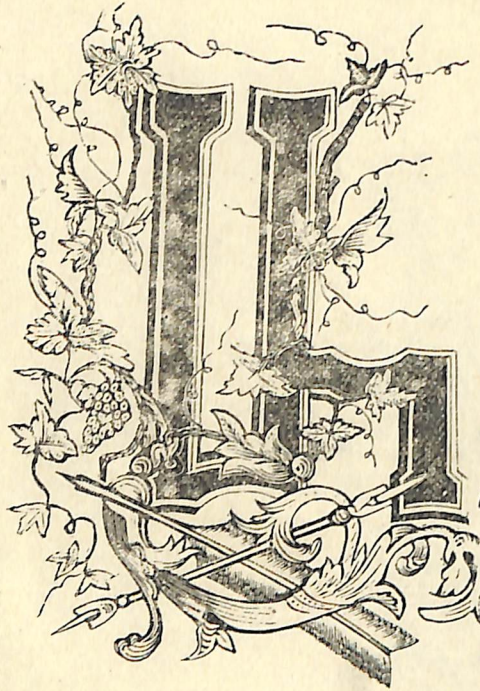

ՀՐԱՄԱՆԱԻ

Տ. Տ. ՄԱԿԱՐԱՅ

ՎԵՀԱՓԱՌ ԵՒ ՍՐԱԶՆԱԿԱՏԱՐ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ.

զգի հնութեանց հետազոտութիւնը մեծ ազդեցութիւն ունի նորա կրթութեան վերայ, մանաւանդ եթէ այդ անցեալը փառաւոր է եղած և ներկայի համար հիացման արժանի:

Այսպիսի եղած է և Հայոց անցեալը:

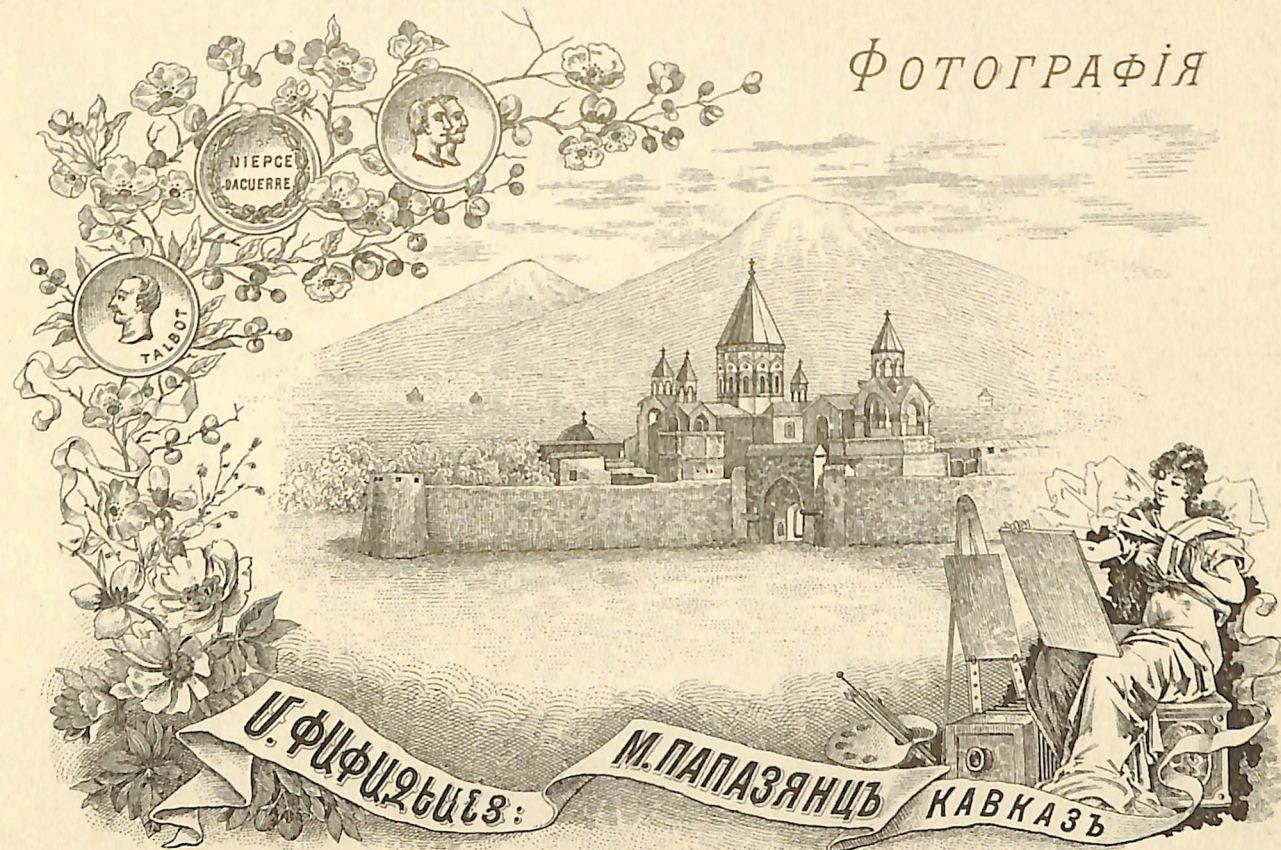
Հնութեանց գննութեան այդ օգուտն աչքի առաջ ունենալով և իբրեւ հայ Առաքնկար մի տեսակ պարտք վրաս դրած համարելով ձեռնարկեցի, ամենայն նեղութեանց տանելով, կազմելու տետրեր հայ աւերակների պատկերների:

Առաջին տետրը կազմուած է տասն և չորս լուսանկարներից աւերակ և մի քանի շէն փանքերի. որոնց մեծ մասը Ղազար և Շամշադին գաւառներումն են:

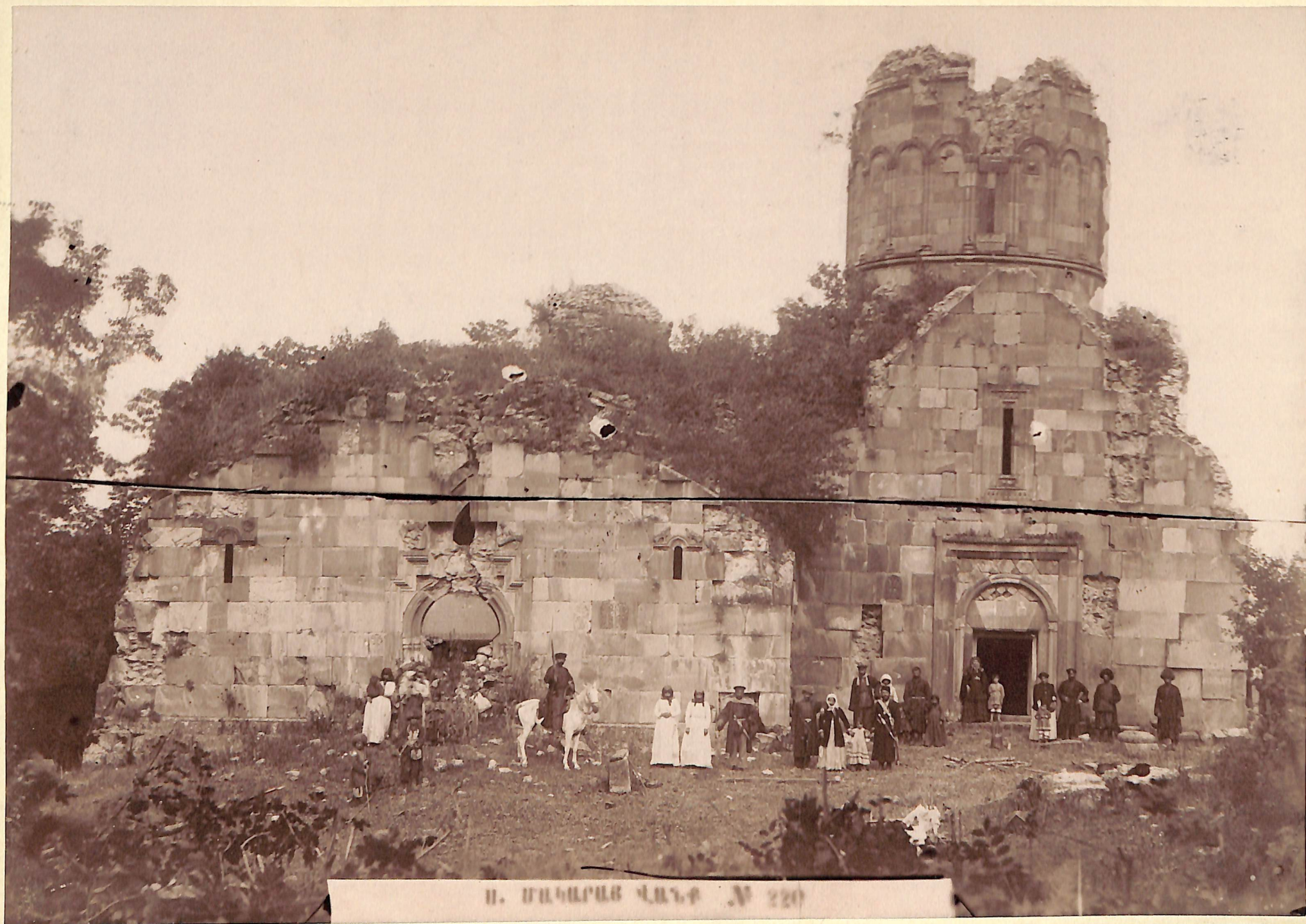
Առաջին դործիս յաջողութիւնից կախուած կը լինի օգտաւետ դործիս շարունակութիւնը: Յաջողութիւնը կայանում է ձեռնտութեան մէջ, որ կ'յուսամ գտնել բանասէր և հայրենասէր հայրենակցացս նիւթական քաջալերութեամբ: Այս վրտահութեամբ ահա հանդէս եմ բերում առաջին տետրն, որոյ յաջողակ ընդունելութիւնը պէտք է միջոց տայ միւս տետրակների երևան գալուն, որոց նիւթի մեծ մասն արդէն գրեթէ պատրաստ ունեմ:

Այո՛ւսամ, որ ներկայ բանասէր մեր եղբարքն էլ այնպէս առատաձեռն կ'լինին այն թանկագին գանձերի գէթ նկարներն աչքի առաջ ունենալու համար ի միսիթարութիւն իւրեանց, ինչպէս առատաձեռն գտնուել են մեր նախնիք այդ միսիթարութեան առարկայք մեզ աւանդելու համար:

ФОТОГРАФІЯ

Худож. - Лит. Р. Шалбазянца въ Тифлисъ.

Ա. ՄԱՍԻՍԻԱՆԻ ՓՈՒԹՈՒՆՆԵՐՆԵՐԸ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ Մ. ՓԱՓԱՋԵԱՆՑ:

Худож. - Лнт. Р. Шахбазянца въ Тифлисе.

Ս • Մ Ե Կ Ե Ր Ե Յ Վ Ե Ն Ք

ոյն վանքը գտնվում է Ղազախի գաւառում, Ուղունթալայ փոշաի կայարանից դէպի արեւմուտք մօտաւորապէս 11 վերստ հեռաւորութեամբ Աջաջուր գիւղի վերելքը բարձր անտառապատ լեռան լանջի վերայ: Երկու եկեղեցիներից է բաղկացած. մի կողմը անտառային ձոր է և մի կողմը վաղում է մի գետակ, որ անուանում են տեղացիք Մակարայ ձոր և Մակարայ գետ. արեւմտեան կողմը խիտ անտառոտ է իսկ արեւելեան կողմը տափէր, որ ինչպէս տեղւոյն մի քանի ծերունիներն ասացին, վանքին է եղել պատկանելիս և տեղ տեղ արտերի միջին երեւում է, որ ունեցել է այգիներ, ջաղացներ, ձիթահանքեր և այլն. և այժմ՝ բոլորը խլել են գիւղի բնակիչները:

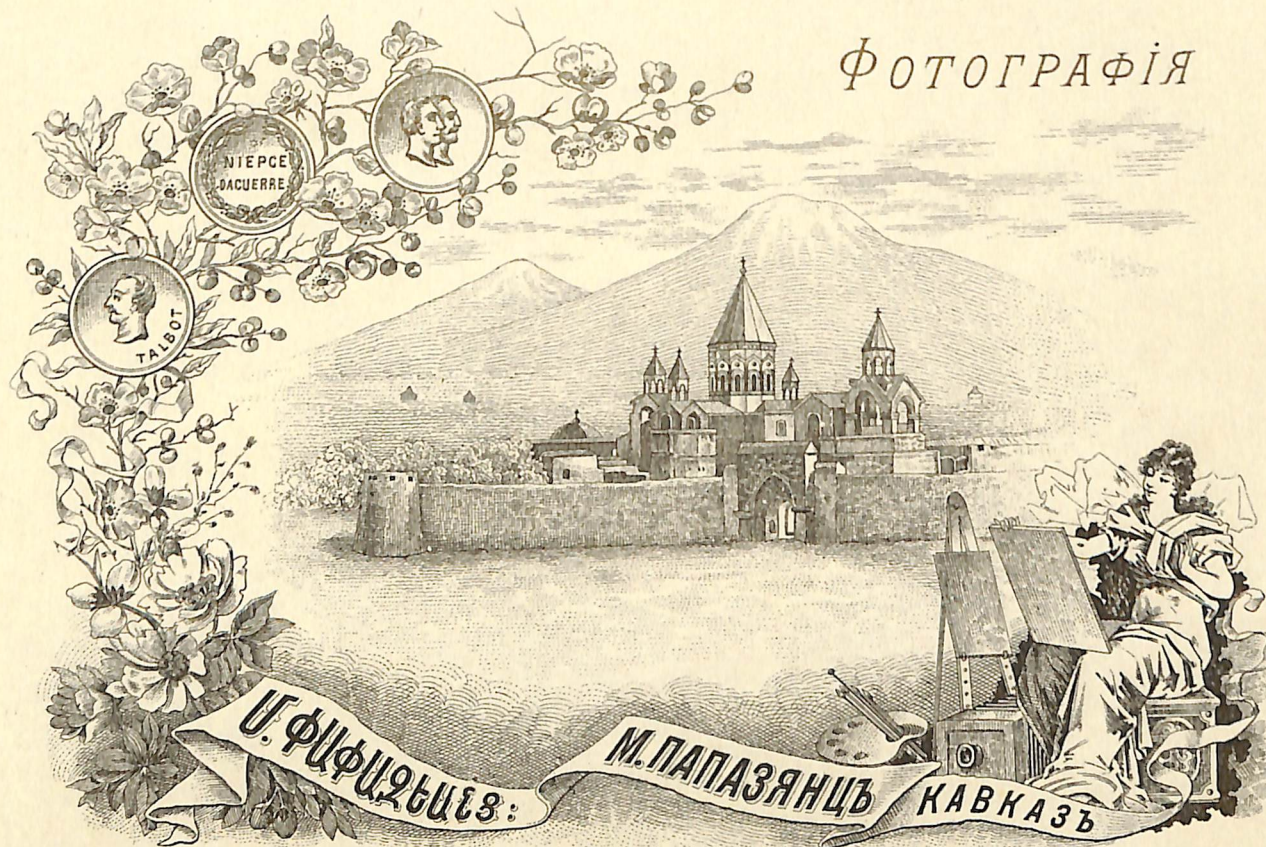
Ունի փոքրիկ մի բակ 10 -- 12 սաժին խորանարդ տարածութեամբ, շինութեան տարին է 26. թուին. հայակապ և հատատուն է շինութիւնը, վանքի ներքին և արտաքին կողմերը որբատաշ մաքուր քարերով է հիւսված. գրեթէ մեծ մասամբ ամեն քարերի վրայ արձանագրութիւններ կան, ծաղկաւոր խաչեր, մաքուր փորագրուած կենդանիներ:

Եկեղեցւոյ մինի վէմ՝ քարը և բեմի ճակատի քարը դեռ մաքուր և անվնաս մնացած է, վրան աղբի աղբի կենդանիներ նկարուած սիրուն և մաքուր փորագրութեամբ, որ մօրգ կօջանչանայ: Միւս եկեղեցւոյ քարը չէ մնացել իւր տեղը, սորա բէմի ճակատի քարը տեղափոխել են Աջաջուրի եկեղեցին, որ նոյնպէս մաքուր փորագրութիւն ունի: Սա ունի 10 սիւնադարգ կամարներ, սրնոց մէն մի սիւնը ամբողջ կտորից է բաղկացած, սեղանի երկու կողքերին երեք խորաններ կան մին յա-

տակի ներքեւ, մին յատակի ուղղութեամբ, իսկ միւսը սորա վրայ, ուր սանդուղներով են բարձրանում: Գաւթի դրան երկու կողքերին նոյնպէս մէկ մէկ փոքրիկ պահարաններ կան. պատի միջովն գաղտնի ճանապարհ կայ, որ բարձրանում է մինչև կաթուղիկէի գագաթը:

Եկեղեցւոյ մինին, որ Ս. Աստուածածնայ է, կաթուղիկէն բուրովին կործանուած է, իսկ միւսինը կիսով խոնարհուած: Վանքըս այժմ՝ ոչ վանահայր ունի, ոչ խնամող և ոչ եկամուտ. ունեցել է վերջի ժամանակներս Գրիգոր վարդապետ անունով մի վանահայր. որ սպանվում է. բայց հաստատ չգիտցուի թուրքերից թէ հայերից, որովհետեւ իւրաքանչիւր ոք այլ է ասում սորա մասին, այժմ հայր սուրբը չկայ և վանքապատկան հոգ էլ չէ մնացել, բոլորը խլել են գիւղացի մեր հայ եղբայրները. . . մինչև այն աստիճան, որ վանքի պատի հենց կողքիցը սկսած վարում են, չթաղնելով մինչև իսկ վանք մանելու համար մի ճանապարհ:

Վանքի արեւելեան կողմը կայ փոքրիկ մի մատուռ, որ տեղացիք անուանում են կոյս Հոփոսիմէի, բայց ճակատի արձանագրութիւնից՝ ինչպէս կարդացվում է «Վասակայ, Շուշանկանըն . . և այլն և Քրիստոսի չորսարանքի զօրութեամբ նշով է կարգում, այնտեղ արարողութիւնը խաբանողին:

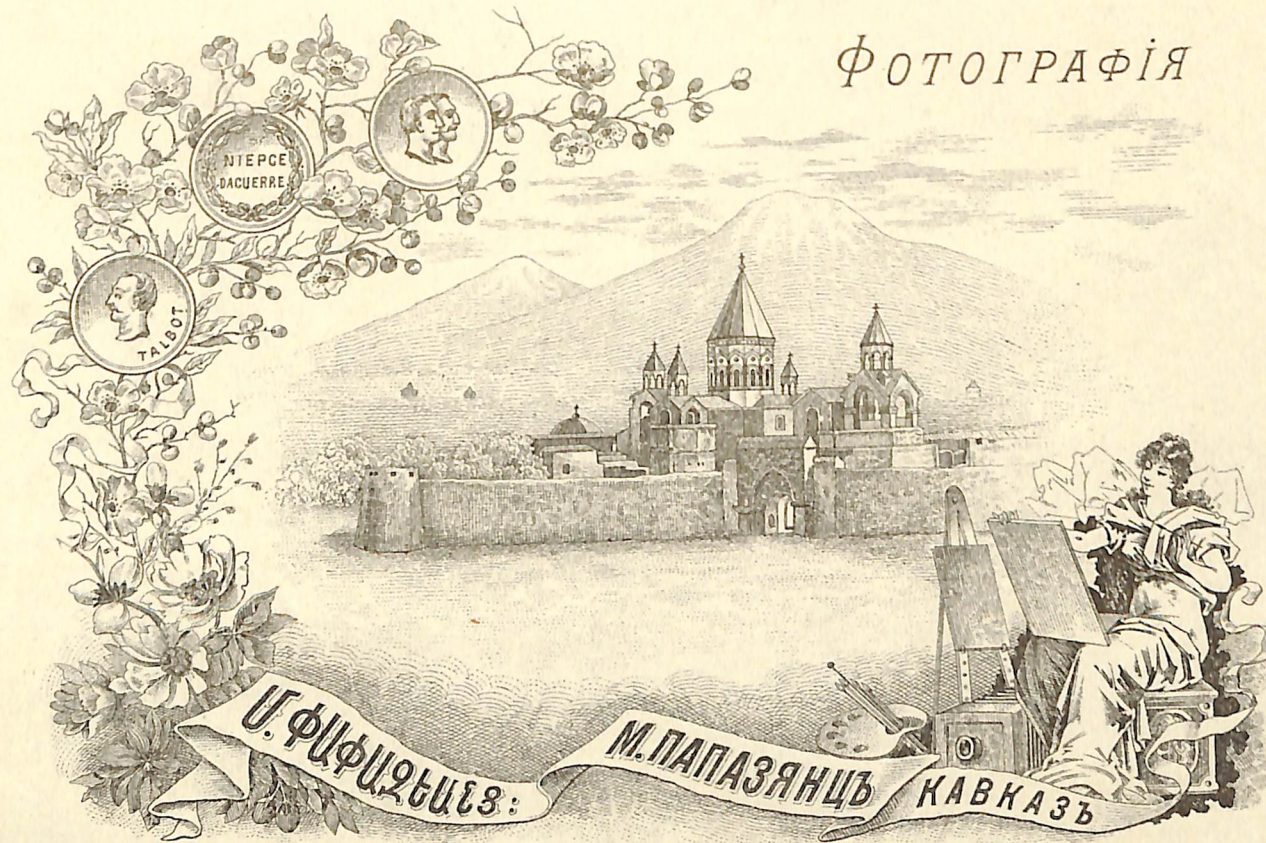

Худож. - Лит. Р. Шахбазянца въ Тифлисѣ.

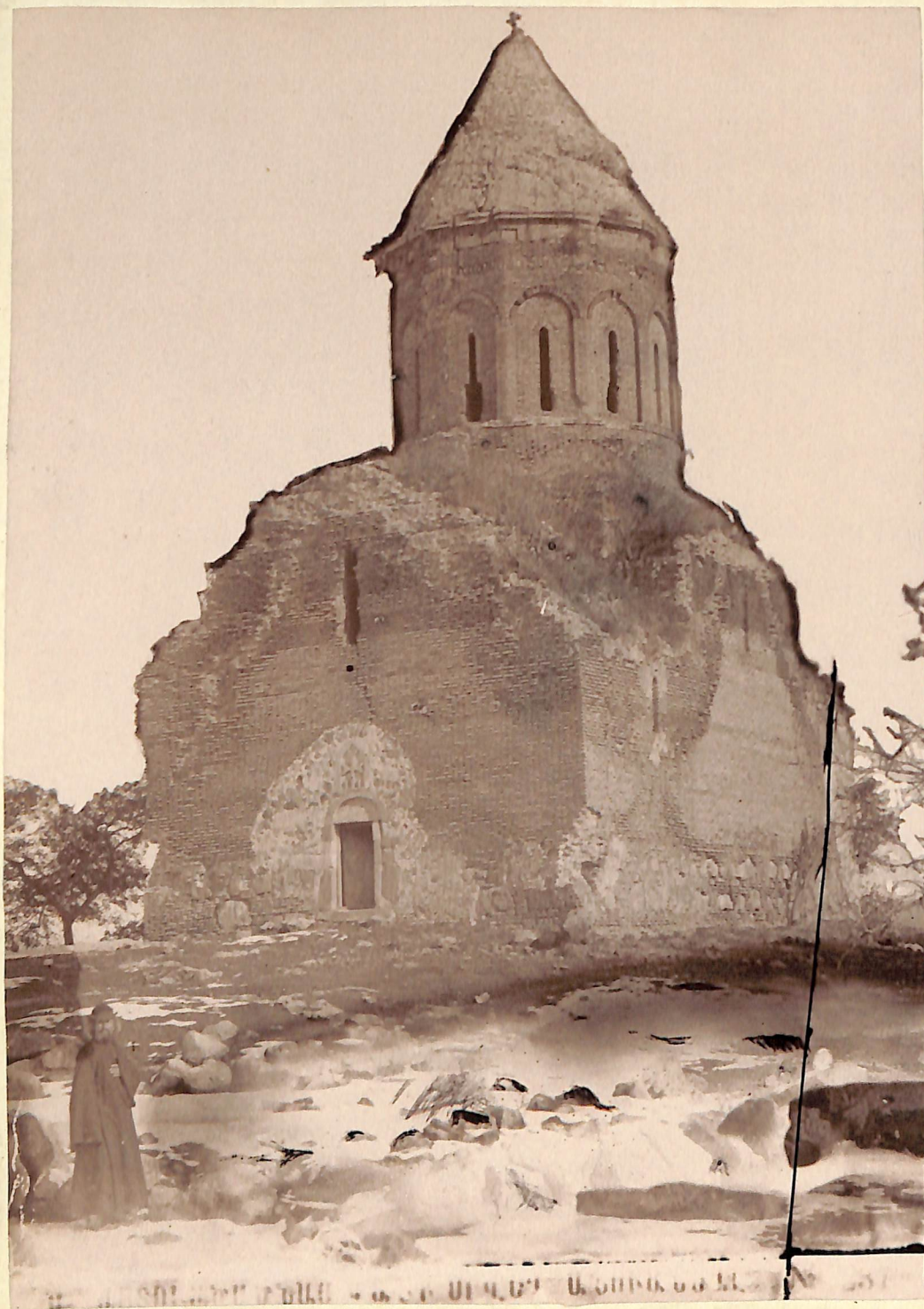

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ:

ФОТОГРАФІЯ

Худож. - Лнт. Р. Шахбазяца въ Тифлисе.

ԷՌԻՍԱՆԿԱՐ Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ:

Ի ճուղի ճանապարհի վրայ Ուղունթալաի փողտի կայարանից մօտ 2 վերստ Ուղունթալա կոչուած գիւղի կողքին, այնպէս, որ գիւղեց մէկ ու կէս վերստաչափ բարձր սարի լանջին վրայ տեղաւորուած մի ուխտատեղի է Սուրբ Նստուածածին անունով, բայց Սրվեղ անուանեալ ուր ամենայն թէ մօտակայ և թէ հեռաւոր տեղերից գալիս են այս տեղ ուխտի, զօրաւոր համարում և մատաղ են կտրում:

Եթէ կենդանեաց մէջ հիւանդութիւն լինումէ՞, բերում է կենդանիների տէրը եղ, ոչխար, և այլն մատաղ է անում և ամբողջ հօտը աղատվում է ցաւից: Ամբողջ վանքը աղիւսաշէն է, բայց՝ հին խարխուլ գրութեան մէջ, ոչ մի արձանազրութիւն չունի, արարողութիւն կատարում են ամենայն տաղաւարին գիւղի քահանաները. այս ևս չունի եկամուտ բացի մատաղացունների մօրթերից, որի գումարը ինչպէս ասում են հասցնում են Թիֆլիզի Ներսիսեան դպրանոցին, այն ևս տարեկան 20—25 ռուբլու չափ, իսկ եթէ հողերի մասին, որ հարցնենք, ծերունիներից մինչև երիտասարդներ

ըր ցոյց են տալիս, թէ, ահա այս խաչի տեղն է, այն խաչի այգին է և միւսը խաչի հողն է և այլն, մի առ մի ցոյց են տալիս, բայց իսկապէս վանքը ոչինչ ունի:

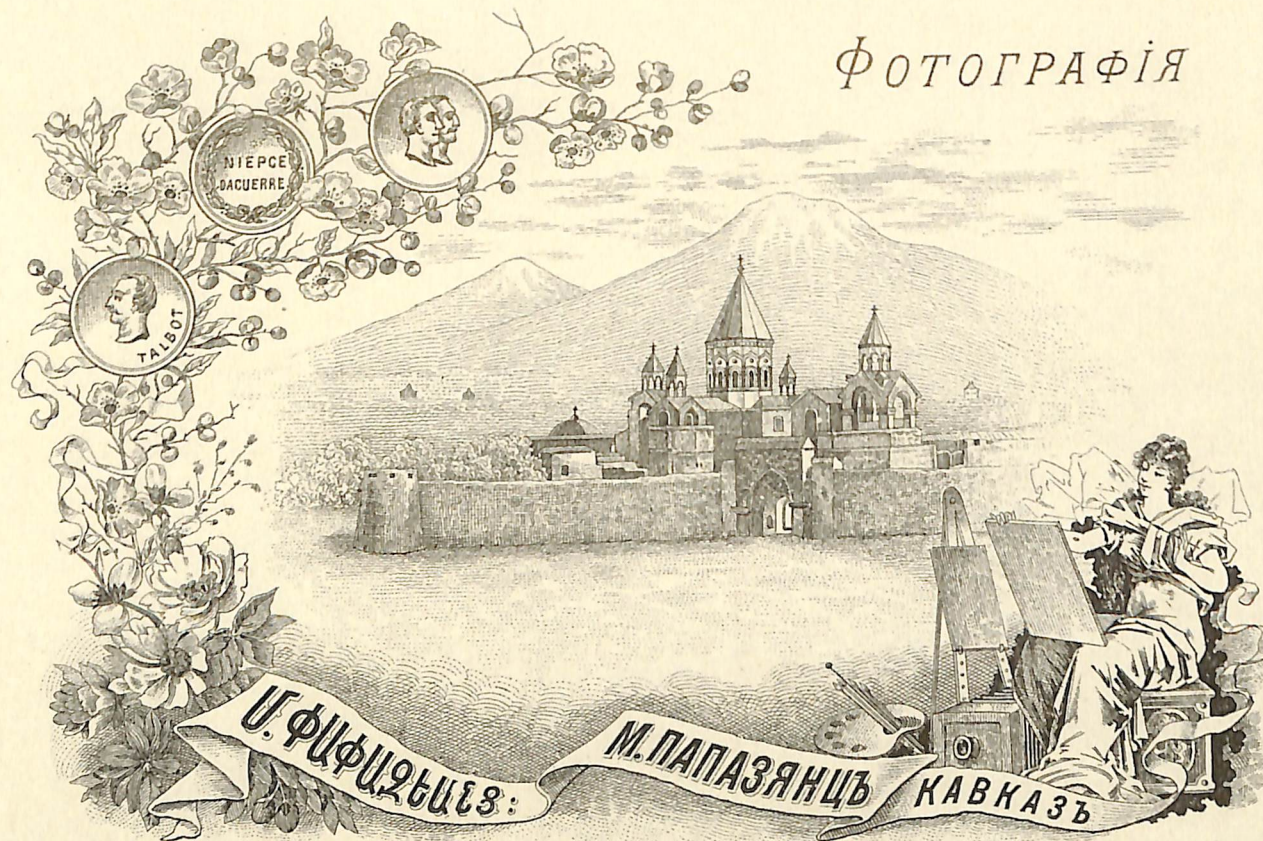
Վանքի կողքին կայ մի ընդարձակ հող, որ վարելիս է եղել 5 տարիի չափ տեղւոյն քահանայ տէր Մկրտիչը, բայց յետոյ տուրք են պահանջել գիւղացիք և սա թողել է. այժմ մնացել է կենդանիք արածացնելու տեղ: Գիւղումը կայ մի եկեղեցի Սուրբ Նստուածածին անունով և մինն էլ շինվում է, առաջինին կից երկու սենեակներից բաղկացած կայ մի ուսումնարան բայց դատարկ, պահպանող չունի. մտադիր են խնդիրք տալ ուր հարկն է, որ Սրվեղի վանքին ուխտաւորների համար մօմավաճառութիւն հաստատել և գոյացած արդիւնքը թէ մօմի և թէ մատաղի բաժանել, մի մասը տեղւոյն ուսումնարանին և մի մասը դարձեալ Ներսիսեան դպրանոցի համար:

Մ. ԲԱԲԱՆՅԱՆ

М. ПАПАЗЯНЦЪ

ФОТОГРАФІЯ

Худож. Лит. Р. Шахбазянца въ Тифлисѣ.

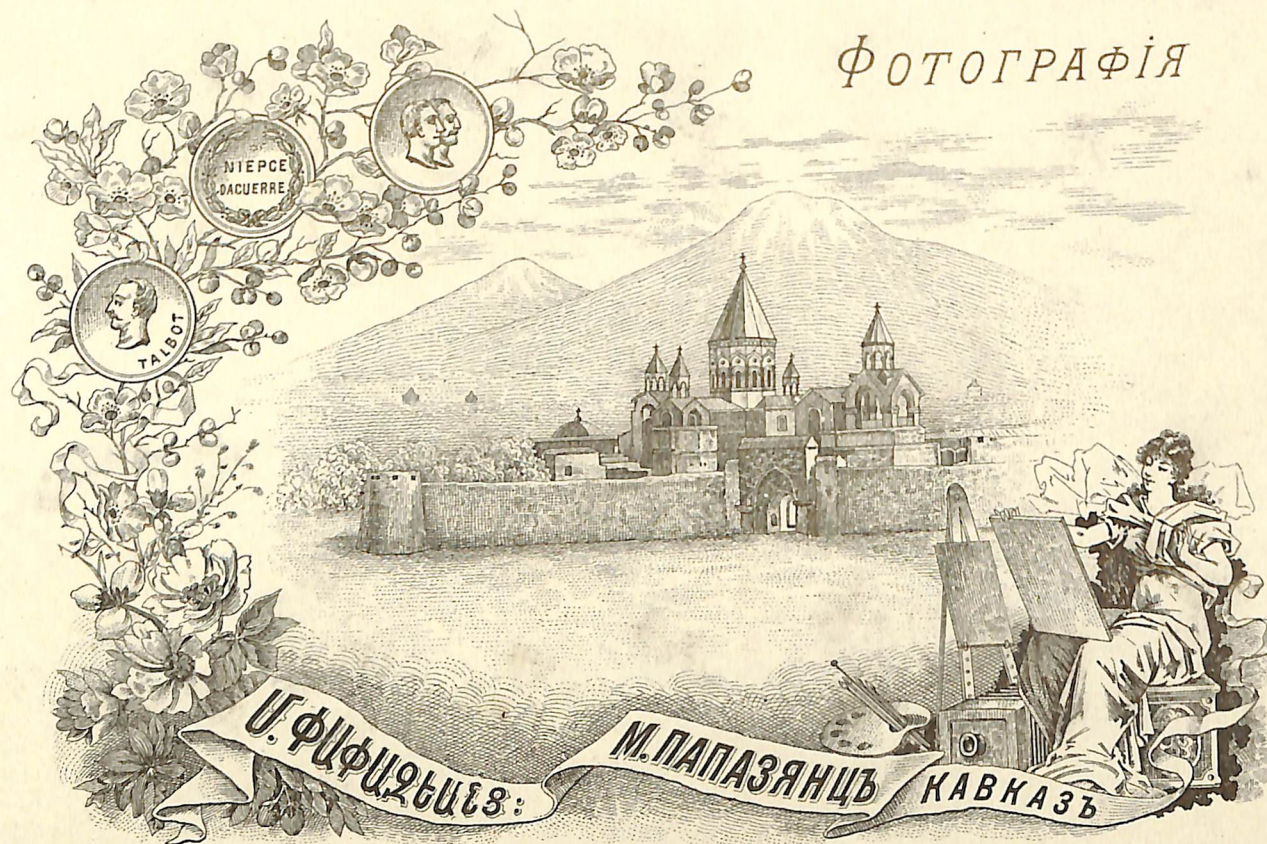

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ՆՇԱՆ ՎԱՆԻ № 238

ԸՆԴՈՒՄԱՆԿԱՐ Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ:

Худож. - Лит. Р. Шахбазянца въ Тифлисе.

ФОТОГРАФІЯ

Худож. - Лнт. Р. Шахбазянца въ Тифлисъ.

ՀԱՆԳՐԱԿԱՆ Մ. 223

ԸՆԴՈՒՄԱՆԿԱՐ Մ. ՓԱՓԱՋԵԱՆՑ:

Худож. - Лнт. Р. Шахбазянца въ Тифлисе.

Մ. ԱՌԱՔԵԼՈՅ ՎԱՆՔ

Յա Մ. Առաքելոց վանքը գտնվում է Ղազախի Ուզունթալա փողոտի կայարանից շեղուելով դեպի աջ, մօտառապէս 32 վերստաչափ հեռաւորութեան վրայ: Մի քանի հայաշէն գիւղերից անցնելով, որոնք են Աչաջուր, Սև քար, Մելիք գիւղ և Կունեն յետոյ անտառային ձորի միջով վտանգաւոր ճանապարհաւ մը գնալ կհարկաւորի:

Առաջին անգամ երբ կամենում էինք միայնակ երթալ այս վանքը բարեկրօն տէր Պետրոս քահանայ Վարչամեանցը յետ դարձրեց զգուշացնելով. որ վտանգ կայ:

Տասն և հինգ օրից յետ, երբ գիւղացիք ազատ էին իրանց պարապմունքներից Քարվանսարայից փափակ յայտնեցին և մեզ հետ ընկերանալով եկան նորնծայ տէր Մեսրոփ քահանայ Լստիլեանցը և դպիր Արշակ տէր Ղուկասեանը ու գիշերուայ 11 ժամին սև Քար հասանք Վարչամեան տէր Պետրոս հօր տունը:

Երկրորդ առաւօտուն մեր տան առաջ արդէն պատրաստ էր 20 ից աւել զինւորուած քաջ երիտասարդներ իւրեանց տանուտէրով, ուրախու-

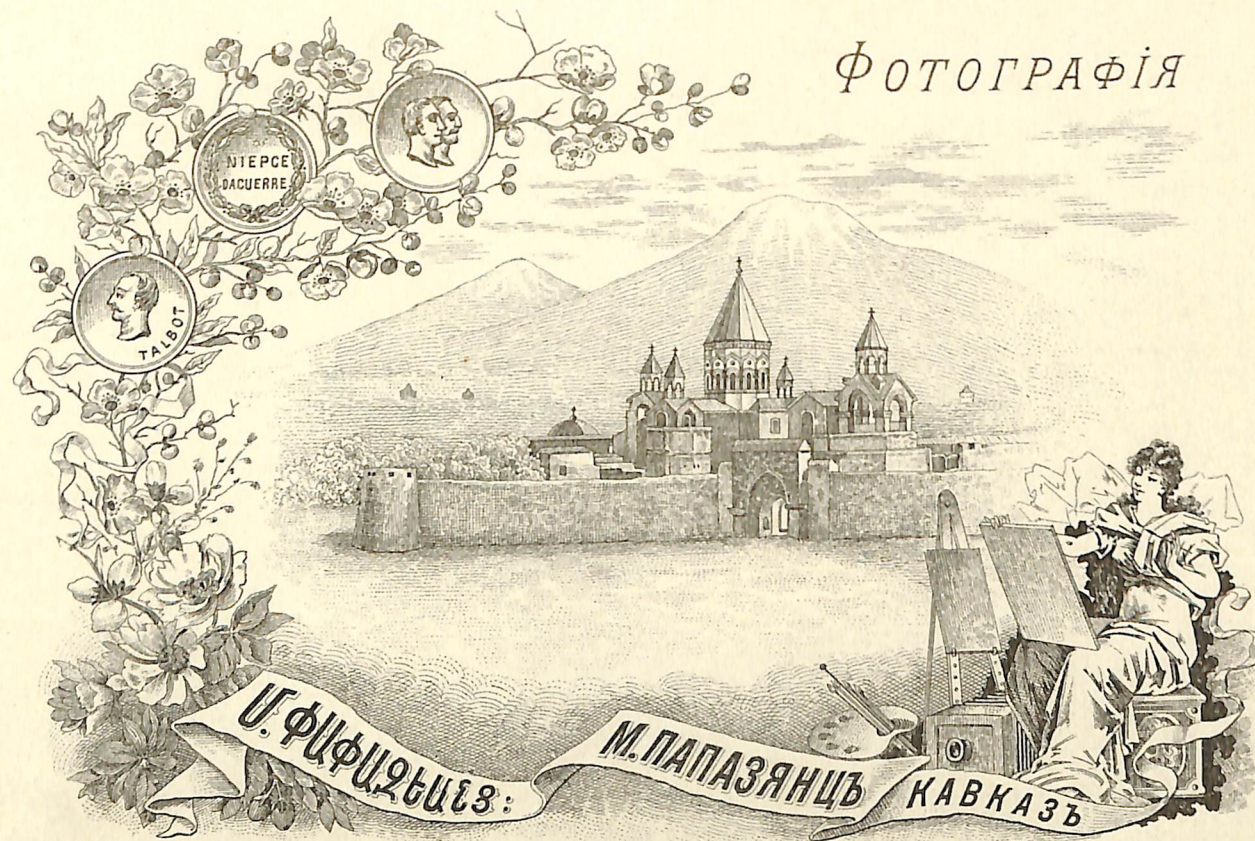
թեան չափ չկար և մեզ պաշար բաւականին է: Անցնելով վերոյիշեալ գիւղերից՝ թողնելով մեր աջ կողմը մի քանի գիւղեր ևս իջանք մի խորը անտառային ձոր. Կունենից 10 վերստ հեռու ճանապարհին մեր ընկերները թեքուելով դեպի աջ 3 վերստ հեռու մի բարձր բլրակի վրա բարձրացանք և արդէն վանքը մեր առաջն էր. յայտնեցին որ սա է առաքելոց վանքն, բայց ի՞նչ կտեսնէ մարդ:

Երբ ներս մտանք հակառակ մեր բոլորիս ջերմեւանդութեան, եկեղեցւոյ յատակը մօտ արշնաչափ բարձրութեամբ խողի աղբով ծածկուած էր, հրամայեցին մեզ հետ եղած երկու քահանայք աղբը մաքրել և դուռը կարելոյն չափ ծածկել բարեւոյ:

Այս ևս հինաւուրց ժամանակի մի վանք է, բայց որ ժամանակի շինութիւն լինելուն ոչ մի թուական չերեցաւ մեզ:

Փոքրիկ մի մութը գաւիթով մտնվում է եկեղեցին, փոքրիկ երեք լուսամուտներով և մի խորանով, վայելուչ կաթուղիկէիւ ներքին և արտաքին կողմերը շինուած են մաքուր սրբատաշ քարերով, սա ևս ունի գաղտնի պահարան, որն որ եկեղեցւոյ ներքեւն է գտնվում, և շատ դժուարին և գաղտնի ճանապարհով մը իջնում է ներքեւ, մութը և բոլորովին դատարկ:

ФОТОГРАФІЯ

Худож. - Лит. Р. Шахбазянца въ Тифлисъ.

ՊԵՐՍՈՆԱԿ ԳԱՆԻ N 221

ԷԿԻՍԱՆԿԱՐ Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ:

Худож. - Лнт. Р. Шахбазянца въ Тбилисѣ.

Սա Մխիթար Գօշի վանքն է. վանքից քիչ հեռու գիւղի մերեւը գերեզմանը կայ հասարակ շինուածով մը ծածկուած. գտնվում է Աղստաֆու խճուղիի ճանապարհի «չարխաչ» կայարանի դէմի ձորով 7 վերստի վերայ 18—20 տու- նից բաղկացած, գիւղի միջին կայ մի քահանայ տէր Աւետիս անուանով. վանքս այս խիստ փառաւոր է թէ ներքուստ և թէ արտաքուստ:

Ունի ընդարձակ և սիւնաղարդ գուլիթ մը փոքրիկ կաթուղիկէ- իւ, որ այժմ փուլ եկած է և երկու զանգակ է կախ արած նո- րա տեղ, այն գուլից մտնում են տաճարը Ս. Աստուածածին անուամբ, գլխեթաւոր և մի խորանով, ժամերգութիւնը այս տեղ է կատարվում, սեղանի օծեալ քարի վերայ երկու դրան փեղկեր դրուած իբրեւ խաչկալի տեղ. երկու մամակալ և մէկ ա- ւետարան, երկու էլ շատ հասարակ կանգեղ. սոցանով վերջա- նում է եկեղեցւոյ զարդը. խորանին մէջ բոլորովին ծածկուած է արձանագրութեամբ, որ մէկ տեղը փորագրուած և որ մէկ տեղը կարմիր ներկով գրուած:

Սոյն աւագ եկեղեցւոյ աջ կողմից մի դուռը տանում է մի այլ շինուածք, որ զանգակատունն է եղած և որուն կաթու- ղիկէն համարեայ բոլորովին խոնարհուած, դարձեալ աւագ եկե- ղեցւոյս կից կայ փոքրիկ մի մատուռ, որոյ դրան երկու կողքե- րին մաքուր և հիանալի քանդակագործուած խաչքարեր կան կանգնեցրած. խաչ քարի միոյն վրայ փորագրուած է ՊԱԻՂՈՍ. շինողի անունն է թէ ընծայողին, յիշատակութիւն չկայ. մա- տուռիս ներքին կողմը դարձեալ սիրուն փորագրութիւններով ծածկուած են պատերը, ուստի և տեղացիք սորան ծաղկաւոր Ս. Նշան են անուանում, սոյն մատուռի ետեւը կայ նա և փոք-

րիկ երեք արշին լայնութեամբ նոյնչափ էլ երկարութեամբ մի այլ մատուռ էլ:

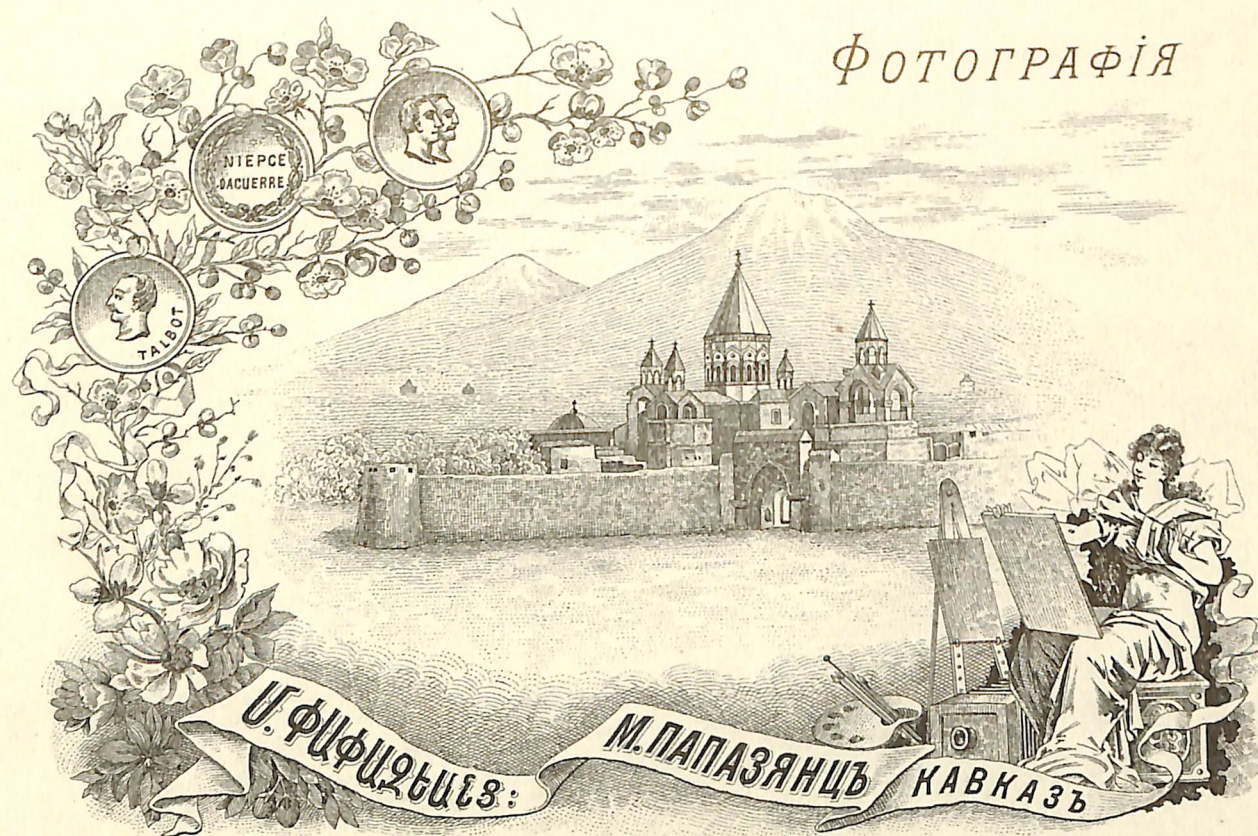
Վանքի հարաւային կողմը վանքի շինութեանը հաւասար և կից կայ մի այլ փոքրիկ մատուռ, որոյ բոլորովին խաչքարերով լիքն են, այս տեղ է և արեգակնային ժամացոյցը, թէ վանքի կողքերին թէ գիւղի միջերբում և թէ մօտակայ բում բազ- մաթիւ խաչքարեր կան թէ ողջ և թէ կոտորուած, կոտորոած- ներին թիւ չկայ:

Մենք միայն երկու խաչքարեր նկարելով, ուղեցանք բաւա- կանացնել մեր հայրենասէրներին, որ անշուշտ մեզ հետ կը քան- չանան թէ գեղեցկութեան և թէ նախնի ժամանակների ար- հեստաւորների շնորհի վրայ:

Գիւղի մէջ ոչ հեռի Գօշ Մխիթարայ գերեզմանիցը, կայ փոք- րիկ քառակուսի ձեւով 4. արշինի վերայ մատուռ մաքուր և սրբատաշ քարերով Ս. Գէորգ անուանով, սորա միջի հողը բաւա- կանին փոս էր կալմել, փոսի պատճառը հարցրինք. մեզ հաւա- տացրին թէ ամեն եկող ուխտաւորներ մի մի ափ հող հետերնին կտանեն եղել. որն որ իւրեանց արտերուն և աներնուն մէջ թափ տալով թէ արտերի մկներն կ'ոչնչացնէ և թէ սոցա վնա- սից ազատ կ'ազէ: Այս վանքն էլ եկամուտ չունի. գիւղի կող- քին բոլորը յիշում են վանքի հող, բայց հեռու գիւղի թուր- քերն են վարում. գիւղացիք պատկառանք են յիշում երեւան- ցի մի Վախթանգ աղայի անունը, որ վանքի ճանապարհը շինել է, վանքի հողերի համար աշխատում է եղել իւր ժամանա- կին:

Տարօրինակ է թվում, որ գիւղի միջի հողը՝ վանքին կից հողը՝ վանքը կամ գիւղացիք չվարեն այլ թուրքերն. այն էլ հեռաւոր գիւղի թուրքերը:

ФОТОГРАФІЯ

Худож. — Лнт. Р. Шахбазянца въ Тифлисъ.

ԳՕԵ ՄԵԼԻՔԱՆՑ ՎԱՆԻ ՍՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿՈՂՄԱՆԷ № 239

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ:

Худож. - Лнт. Р. Шахбазянца въ Тифлисе.

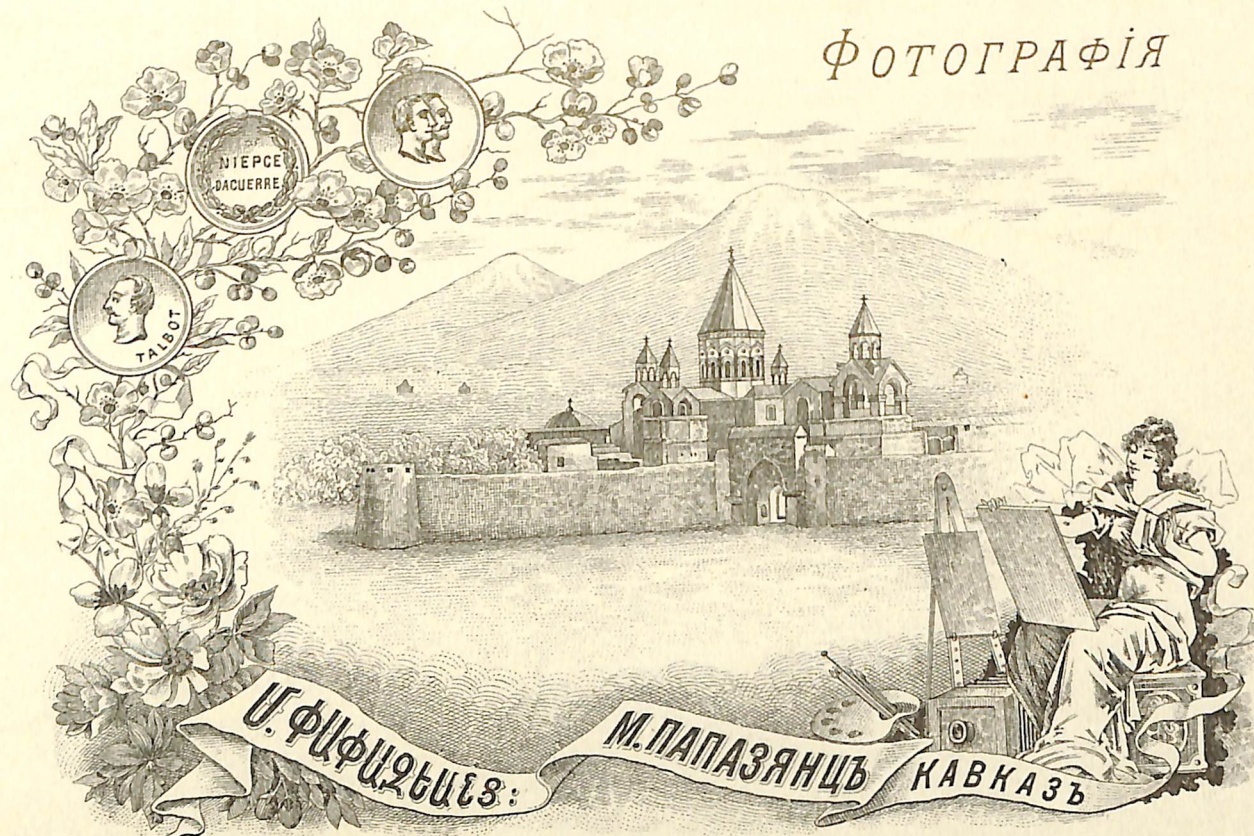
մօտակայ Հախում գիւղի ծերունի տէր Սողոմոն Մանուչարեանցը և քաւականին ուխտաւորներ են գալի մօտիկ և հեռաւոր տեղերից, այս ուխտատեղու արգիւնքն էլ պատկանում է Ներսիսեան դպրանոցին:

Գիշերս մնացինք տէր Սողոմոն Մանուչարեանցի տանը Հախում գիւղում, որ վաղեմից 3 վերստ հեռու է, գիւղի միակ քահանան սա է, տկար և ծեր. անկողնումը գտանք զինքը հիւանդ, որպիսութիւնը հարցնելու զըջացինք, որն որ սկսեց լաց

լինել, որովհետեւ անցեալ 87 ի օգոստոս ամսոյ հեղեղին զոհ է տուել բացի անասուններից 8 հոգիք ևս տանից, հարսը, որդին, և թոռները, և այս նրա ծերութեանը վրայ շատ վատ ազդեցութիւն է ունեցել, ինչպէս այժմ երկու օր լաւ, հինգ օր վատ. այսպէս ժամանակ է անցնում:

Առաւօտուն վաղ դարձեալ նախորդ օրուայ նման մեր ճանապարհը շարունակելով եկանք Ուղունթալ:

ФОТОГРАФІЯ

Худож. - Лнт. Р. Шабазянца въ Тифлисѣ.

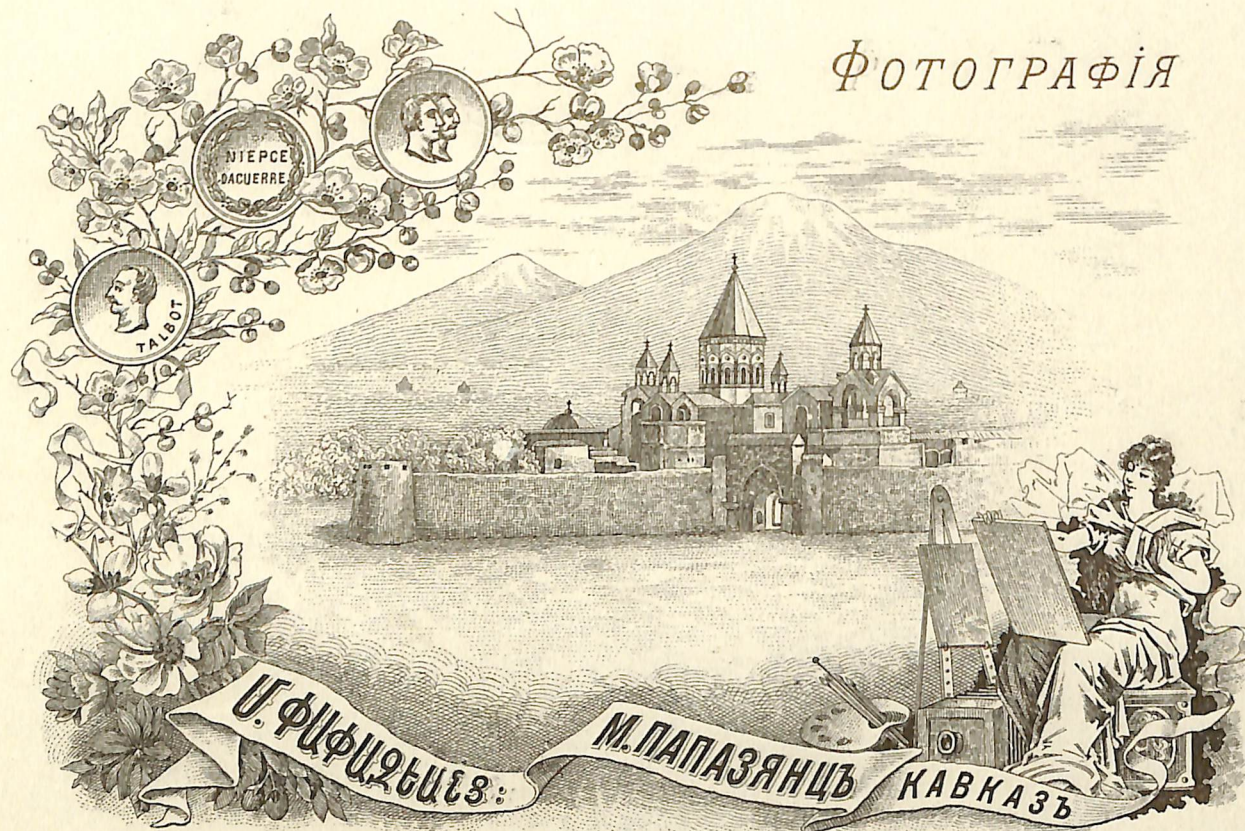

ՀԱՂԱՐԾՆՈՅ ՎԱՆՔ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԿՈՂՄԱՆԻ № 231

ԲՈՒՍԱՆԿԱՐ Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ:

Худож. - Лнт. Р. Шахбазянца въ Инфлсб.

ФОТОГРАФІЯ

Худож.-Лит. Р. Шахбазянца въ Тифлисъ.

ՀԱՂԱՐԾՆՈՅ ՎԱՆԻ ՀԻՄ — ԱՐԵՒՄՏ. ԿՈՂՄԱՆԷ № 235

ԸՆԴՈՒՍԱՆԿԱՐ Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ:

Կ Ի Ր Ա Ն Յ Վ Ա Ն Ք

Մ. Առաքելոց վանքից 7 վերստ դէպի արեւմուտք Նոյն անտառային ձորի ճանապարհով, գետից մէկ վերստաչափ բարձր տափի վրայ աղիւսով շինուած և բարձր կաթուղիկէով. երկու մեծ դռներ ունի մին հարաւային կողմից և մին արեւմտեան:

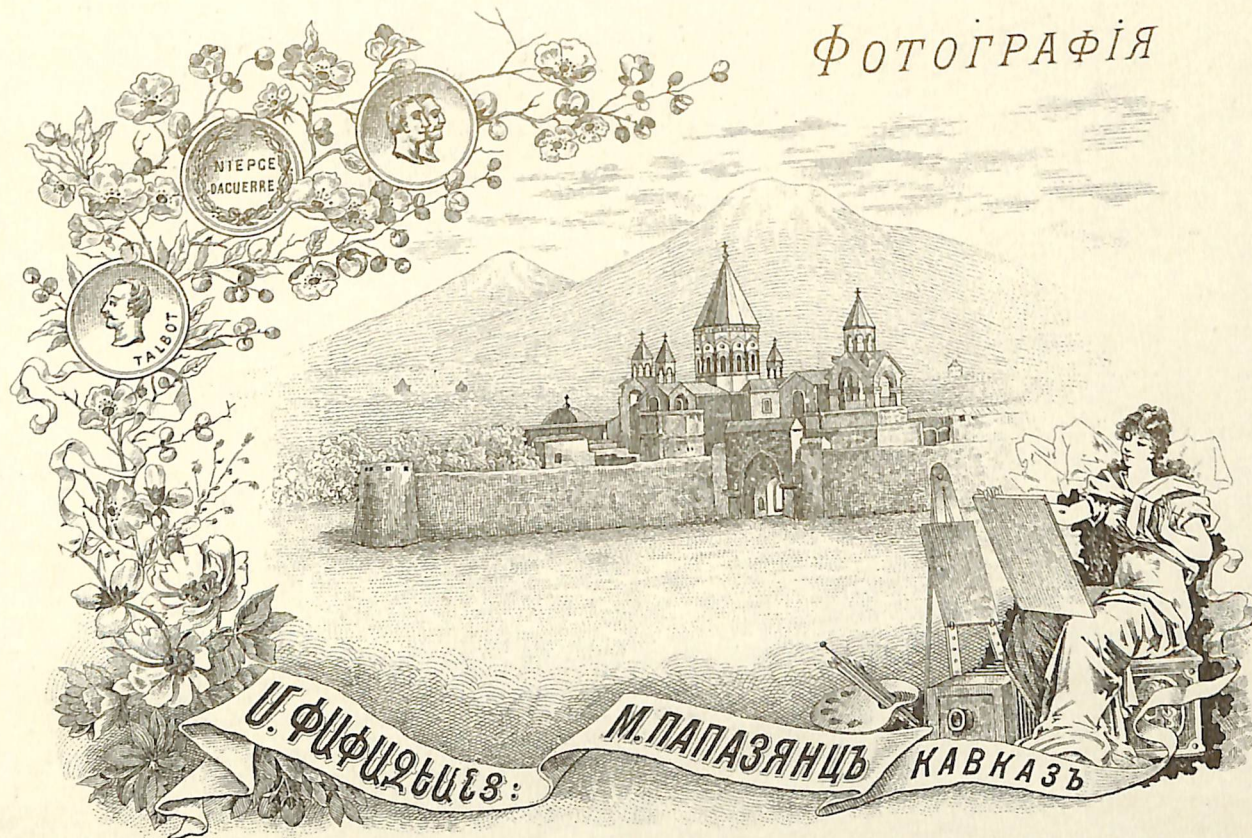
Արեւմտեան դրան հանգէպ ունի մի քարուկիր միայսրկ ընդարձակ շինութիւն, որ ժամանակին միաբանութեան սեղանատունն լինել կկարծուի, սորա կողքին սենեակներ կան, որ այժմ աւեր են. միայն կիսակործան պատերն են երեւում բաժանմունքներով. նոյնպէս վանքից ոչ այնքան հեռի շինութեանց հետքեր են երեւում որ բաւական ընդարձակ են: Կան շատ գերեզմանաքարեր. որոնց արձանագրութիւնները անհնարին է կտրգալ. և մինչև անգամ Հայոց տաւեր լինելուն երաշխաւոր չլինիր մարդ:

Չնայելով մեր աշխատանքին ոչ մի թուական՝ և ոչ իսկ կաթուղիկէի մէջը ուր ծածուկ ճանապարհներով բարձրացանք, անհնար եղաւ գտնել. նկարների կողքերին անընթեռնելի դրուածքներ կային բայց անհարազատ ձեռքերը այնպէս եղծել էին, որ կարգաւ անկարելի է. մի ոմն Մելիք ժողովրդի ասելով քանդել է տուել բոլոր արձանագրութիւնները, և իրաւի յայտնի երեւում է գիտմամբ քանդել տուած լինելը, որովհետեւ երկու մեծ դռների կողքի քարերուն վրայ երեւում են միջի հարուածների նշաններ, թէ ի՞նչ գիտաւորութեամբ ոչ ոք չէ կտրուղանում հաստատապէս գիտենալ. ոմանք ասում են որ շինողի անունը չիշատակուի, և ոմանք վանքապատկան հովերը Մե. իբր իւրացելու համար քանդած լի ի:

Հաւատացրին մեզ, որ անցեալ տարի կաթուղիկէի վերին ծայրում, որ վնասուած է, մեղուները այնքան մեղր են շինած եղել, որ 8 բեռ թուրքերը ծախել են. բարձրացանք թէև մեղուներ չտեսանք բայց հետքերն երեւում էին:

Մեր գործը վերջացնելով և ուխտերնիս կատարելով հոգեհանգիստի կստարմամբ, իջանք ճանապարհին վրայ ԶԱՅ—ՂԱՎՈՒՇԱՆ ասուած կամուրջի կողքը. մի փոքրիկ կանաչազարդ դաշտի վերայ, ուր համեղ կարմրախայտ վայելեցինք բացի երկու քահանաներից, ըստ որում օրը պահք էր, կէս գիշերին ամենագիտար ճանապարհներ անցնելով մտանք սև քար գիւղը տէր Պետրոս հօր տանը գիշերելու. ուրախ տրամագրութեան տակ գտնուելով և մեր խորին շնորհակալութիւնը իւրաքանչիւրին յայտնելով. բայց առաւօտուն պատուած շորերով վերագարձանք Դիլիջան:

ФОТОГРАФІЯ

Худож. - Лнт. Р. Шахбазянца въ Тифлисъ.

XX Կիլիկիա

ՎԱՆԻ ԳՈՇ ՄԻԻԹԱՐԱՅ Ն 218

ԷՌԻՍԱՆԿԱՐ Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ:

Худож. Лит. Р. Шахбазянца въ Ин-тѣ.

ՀԱՂԱՐԾԻՆ

Իլեջանից 9 վերստ հեռու Խճուղու
ճանապարհից շեղուելով դէպի ձախ
սկսանք բարձրանալ անտառապատ
լեռոն և շատ ել և էջներ անցնելով
հասանք հաղարծնի հռչակաւոր վան-
քըն, որ ունի վանահայր. որովհետեւ վտակների
վրայից մի քանի անգամ անց ու դարց անել էր
հարկաւոր մինչև սարի վրայ բարձրանալը. այն
ահագին անտառի մէջ լինում է լօրի, կաղնիի,
հացի, բեկոն, քարաղաջ և այլն. ազնիւ ծառեր.
որ կապալով վերցրաց են իւրաքանչիւր ոք, ինչ-
պէս անձևորական տեսնում էինք մի քանի տե-
ղեր անծուխ են պատրաստում: մի քանի տեղեր
էլ փայտ են կտրում վառելիքի համար, և մի
քանի տեղեր խրխում են շինութեանց համար
պատրաստելու 8—10 սաժեն երկարութեամբ ծա-
ռեր. սոյն անտառիցը վանքապատկան էլ կայ. որ
մի ժամանակ խլել են, ինչպէս տեղեկացանք դի-
լեջանում:

Ներկայ վանահայրն է Պօղոս վարդապետ
Մարգարեանց. որ բաւական ժամանակ է հէտե
կառավարում է վանքն և դատ է վարում նորա
կալուածոց մասին:

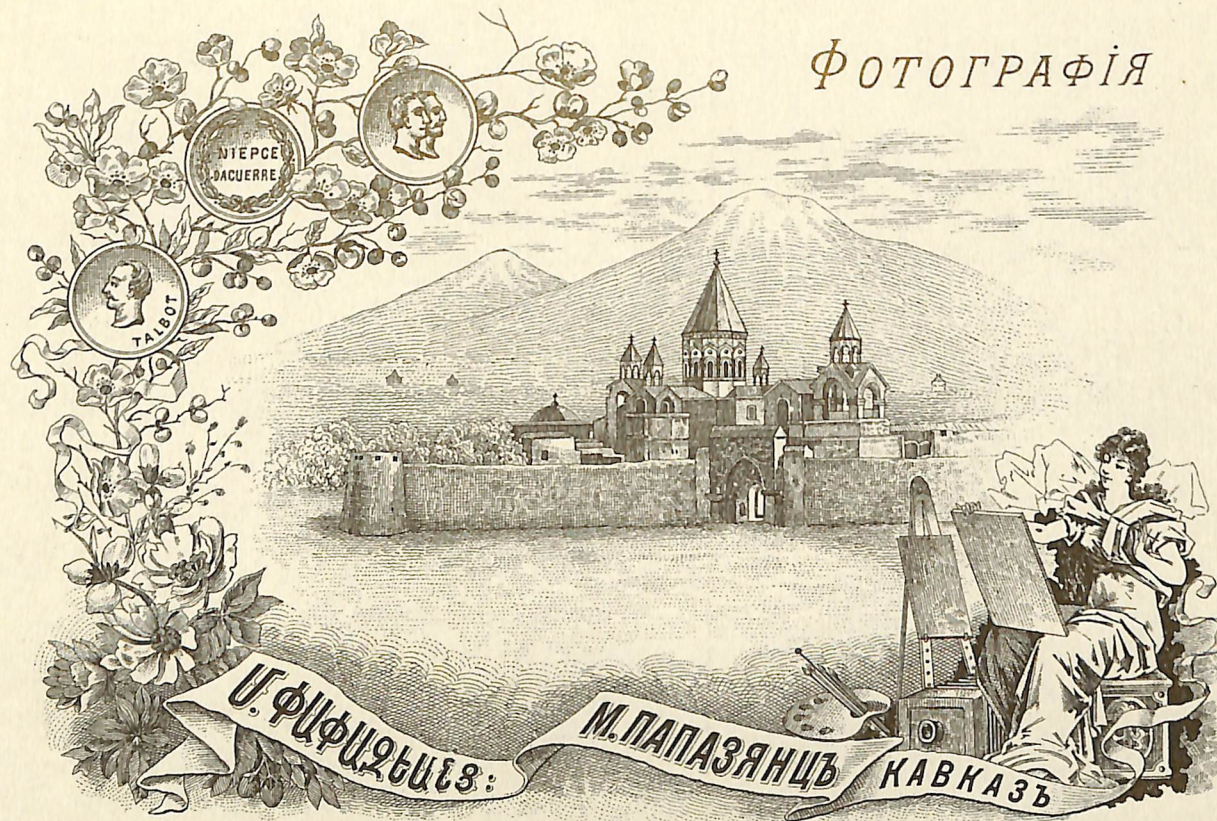
Ինչպէս երևում է արձանագրութիւնից 710
տարուայ շինութիւն է. ունի երեք եկեղեցի. մին
մինի քով շատ մօտիկ. յանուն Սուրբ Ստեփան-
նոսի, Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի և Սուրբ Ես-
տուածածնի. առաջին երկուսը համարեայ խախ-
տուած են, երրորդիս մէջ են կատարում ժամեր-
գութիւնը:

Ունի ընդարձակ սեղանատուն:

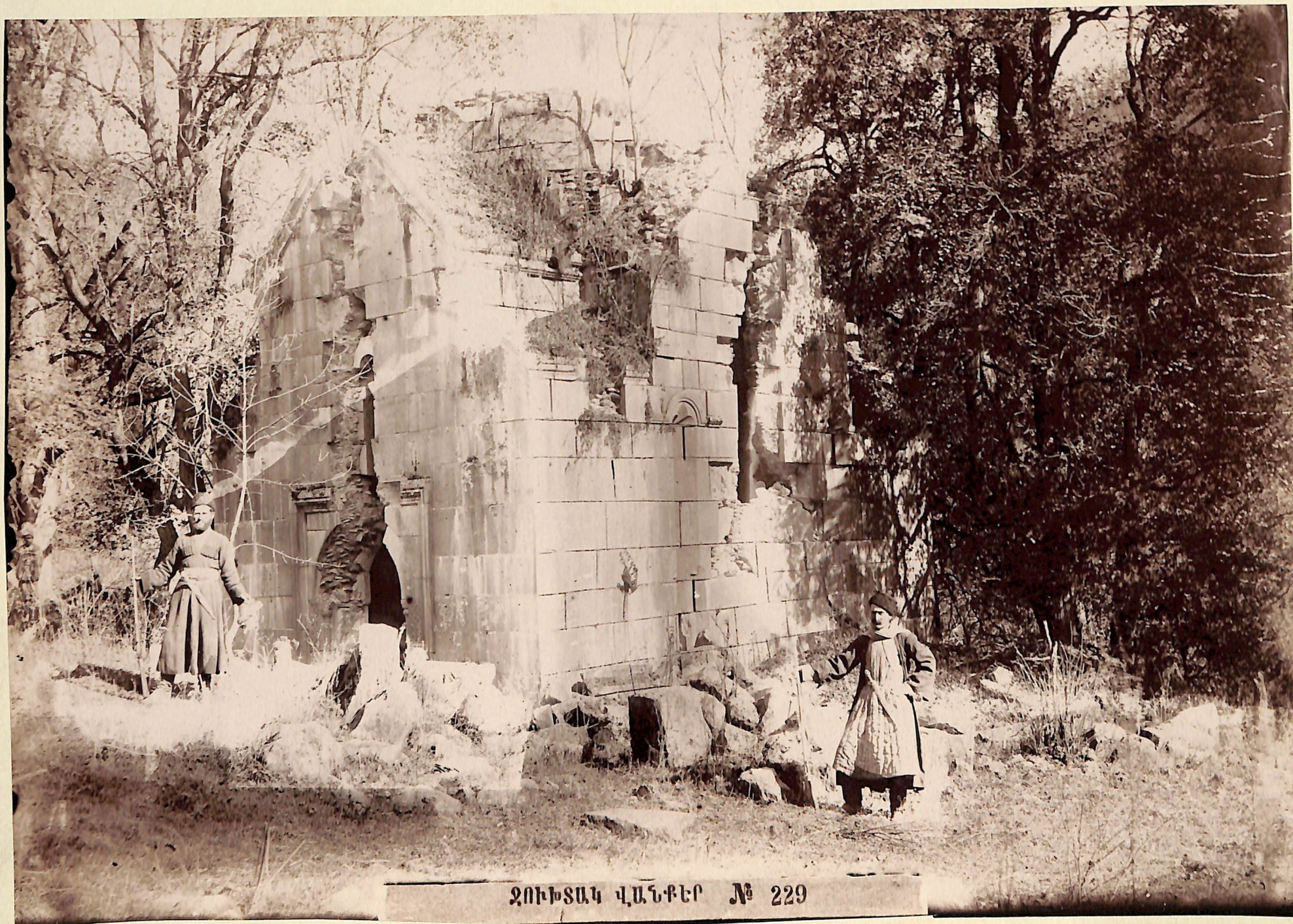
Ոչ ոք չէ բնակվում այստեղ բացի վանահայրից
և մի սարկաւազից, մի տնարար և մի ծառայից:

Ունի բաւականին վարելահող. ջրաղաց, կովերի
ու եզների մի հօտ, ունեցել էր փոքրիկ խաշն ոչ-
խարների ու այծերի, որն որ այս մօտ ժամանակներս
աւազակների ձեռք էր անցել, եկեղեցեաց կողքին
կայ գերեզմաններ ըստ ասից Գազիկ, Սմբատ,
և Յովհաննէս թագաւորներու. Սուրբ Գրիգոր
Լուսաւորչի տաճարի վրայ կայ ընդարձակ ար-
ձանագրութիւն. որ հրատարակուած է: Վանքի
մօտերը կան երեք կիսակործան փոքրիկ շինու-
թիւններ կողքերը խաչքարով, բայց ի՞նչ են սո-
քա. մատուռ թէ գերեզման, անյայտ է չունեն ոչ
մի արձանագրութիւն:

ФОТОГРАФІЯ

Худож.-Лит. Р. Шахбазянца въ Тифлисѣ.

ՋՈՒԻՏԱԿ ՎԱՆԻԷՐ № 229

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ:

Худож. - Лит. Р. Шахбазянца въ Тифлисе.

Ջ ՈՒԽ ՏԱԿ ՎԱՆՔ

† **Դ**իւնիսնից դէպի մեծ Ղարաքիլիսէ տա-
նող խճուղի ճանապարհիցը աջ 7 վե-
րստաչափ հեռաւորութեամբ անտառային ձորի
միջին գտնվում է սոյն վանքը, երկու փոքրիկ
եկեղեցիներից բաղկացած, խեղդուած խիտ առ-
խիտ ծառերի միջին այնպէս, որ հազիւ կարելի է
նկարել:

Մինը խոնարհուած կաթուղիկէիւ. իսկ միւսը
չունի կաթուղիկէ, փոքրիկ գիւղային մի եկե-
ղեցու նման, կիսակործան դրութեան մէջ:

Այս սրբատաշ քարերով շինած վանքը Դա-
լիտ և Խաչատուր անունով քոյր և եղբայրների
շինած լինելու համար ըստ էականութեամբ:

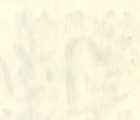
Եկեղեցեաց կողքերին շինութեանց հետքեր
կան, հիմնաքարեր, փուլ եկած պատեր, նոյնպէս
կալի ձև ունեցող հարթ տեղեր, փոս տեղեր և
այլն, վերջապէս ով ոք լինի կհաւատայ, որ մի

ժամանակ գիւղի տեղ եղած լինի այս տեղ, որ
այժմ անտառի ձև է առել. վանքումը ոչ մի
տեղ շինութեանս հաստատութեանը համար ար-
ձանագրութիւն չէ երևում. բացի հարաւային կող-
մի պատի վրայ եղծեալ մի արձանագրութիւնից,
ուր Դալիտ և Խաչատուր անունները կարդաց-
վում են յիշեցեալ քարերով, սոցա վերայ հիմ-
նուելով, մօտակայ Պօղոս քիլիսեցի գիւղացիք
հաստատում են ծերոց բերանացի աւանդութիւնը
թէ քոյր և եղբայր շինել են:

Ամենայն կիրակի գալիս են այստեղ մօմ վա-
ռում և համբուրում և գնում:

†

204434

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
This book is the property of the University of Chicago and is loaned to you for your use only. It is not to be sold, disposed of, or otherwise alienated from the University. It is to be returned to the University when no longer needed for your use.

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
This book is the property of the University of Chicago and is loaned to you for your use only. It is not to be sold, disposed of, or otherwise alienated from the University. It is to be returned to the University when no longer needed for your use.

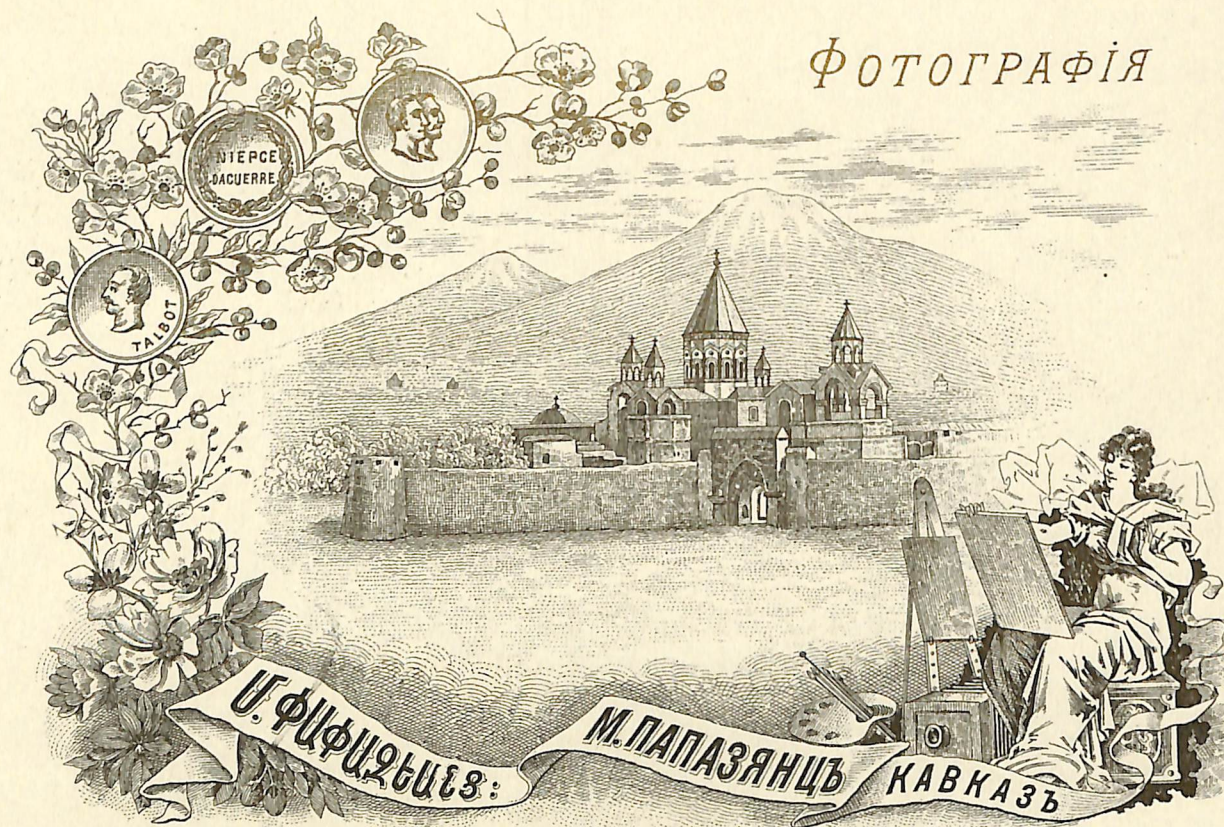
UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
This book is the property of the University of Chicago and is loaned to you for your use only. It is not to be sold, disposed of, or otherwise alienated from the University. It is to be returned to the University when no longer needed for your use.

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
This book is the property of the University of Chicago and is loaned to you for your use only. It is not to be sold, disposed of, or otherwise alienated from the University. It is to be returned to the University when no longer needed for your use.

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
This book is the property of the University of Chicago and is loaned to you for your use only. It is not to be sold, disposed of, or otherwise alienated from the University. It is to be returned to the University when no longer needed for your use.

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
This book is the property of the University of Chicago and is loaned to you for your use only. It is not to be sold, disposed of, or otherwise alienated from the University. It is to be returned to the University when no longer needed for your use.

ФОТОГРАФІЯ

Худож. - Лит. Р. Шахбазянца въ Тифлисѣ.

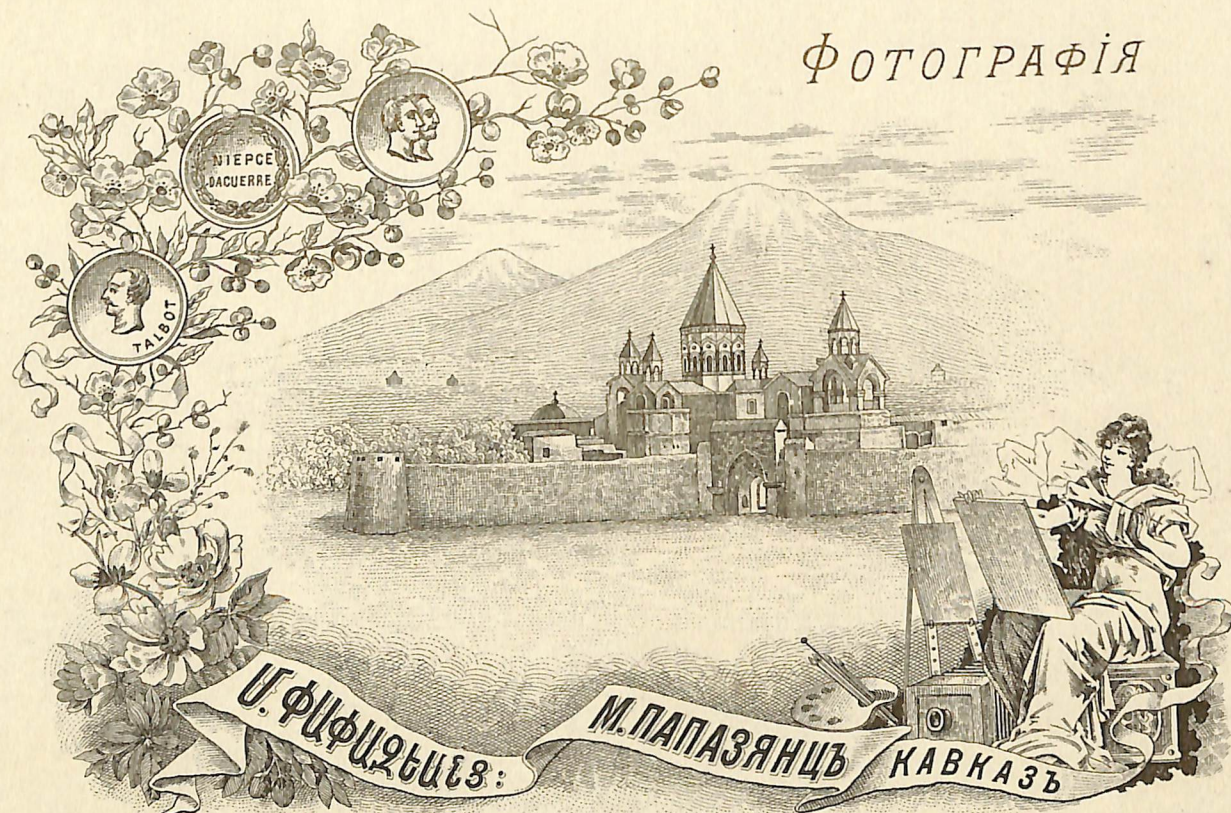

ԳԻՆԵՆԻԱՆ ԵՒԱՆ Ք 460

ԳՐԻՍԱՆԿԱՐ Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ:

Худож. - Лнт. Р. Шахбазянца въ Тифлисе.

ФОТОГРАФІЯ

Худож. - Лит. Р. ШАХБАЗЯНЦА ВЪ ТИФЛИСѢ.

ՍԵՆՈՂԱՅ ԲԱՌԻՆԻՈՅ ՎԱՆԻՐ Խ 468.

ԷՆԻՍԱՆԿԱՐ Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ:

Худож. Лит. Р. Шахбазянца въ Тифлисе.

Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՆՑ

Մ. ՊԱՓԱԶՅԱՆՑ

այտնի և անուանի Սեանայ ծովն և կրդ ղին, ուր ի հնումն Սիւնեաց ազգի մեհեանն էր կառուցուած ամուր պարսպով և զղեակով, որն որ Փրկչական 303 թուին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչն գալով սրբազործում և օծում է եկեղեցի Ս. Յովհաննու Մկրտչի անուամբ. այժմ կան երկու փոքրիկ եկեղեցի միմեանց մօտ և որուն մինը անուանվում է յանուն երկոտասան առաքելոց, վերջինը Սիւնեաց Լշտ թաղաւորի զուստը Մարիամ տիկինը՝ Եղեվարդեցի Մաշտոց վարդապետի օրով թ. Հայոց ՅԽԶ. նորից շինում է երկու եկեղեցիները և միաբանութեան համար սենեակներ. սոցա աւերակ պատերն դեռ երևում են:

Կղզւոյ ստորոտը տափարակ տեղում կանգնած են Ս. Լստուածածնի անուամբ սաքաշէն եկեղեցի և, սենեակներ միաբանաց բնակութեան համար. և այս վերջինս նորոգութիւն է ունեցել Տփլիս քաղաքացի Չիթաղեանց Խօջա Սուլուխան, Օալէ և Օօհրապ երեք եղբայրներէ. ի թ. (ՌՃԺ.): Միաբանութիւնը այստեղ է կատարում ժամերգութիւնը:

Ս. առաքելոց եկեղեցին երկու դռներ ունի՝ արեւմտեան և հարաւային կողմերը «դռն» փայտից, որն որ հիանալի փորուածք և սքանչելի ճարտարապետութեամբ նկար ունի, մանաւանդ հարաւային դուռը, որն որ արժան համարեցի նկարե-

լու. որոյ վրայի դժուարաշինութեան յարձան յղըրութիւնը ոտանաւորի ձեով այս պէս է:

ԶՀԱ Թուականին
Երեսուն և հինգ թիւ աւելի
Յաթուակալութեան տեառն Սարգսի
Ի խանութեան Աղուպ պէկի
Ծաղկեցաւ դուռն տաճարի,
Առաքելոց Գրիստոսի,
Հրամանաւ Ս վարդապետի,
Եռամեծիս Գանիէլի:
Եւ սիւրբի որդւոյ սորին,
Եպիսկոպոս տէր Ներսիսի:

Չեռամբ սորին աշակերտի,
Անարժանիս Արթուրի:
Նաւ եղբոր մեր սիրելի,
Շնորհօք իւր Գրիգորի,
Յօտս անկանեմ ամենայնի.
Հայցել տեառնէ պարբէ ձրի:
Բարեւապետիս համայն ազգի,
Եւ ծնողացն իւրոց բարի,
Սարապետ քահանայի,
Եւ մօրն համաւորի:

Վանուս վանահայրն է Կարապետ վարդապետ Իփլերիւեան: Լեւորդ է ասել կղզւոյս ուխտագնացութեան մասին, որովհետեւ պարունակում են այս տեղ և սրբութեամբ պահվում: 874 թուին Մաշտոց վարդապետի օրով Լշտ իշխանաց իշխանը ուխտի եկած ժամանակ ընծայում է փրկչական նշան Լստուածնկալ Ս. Խաչն. կան նաև Ս. Յովհաննու Մկրտչի նշխարաց մատուները, Պետրոս առաքելոց, Ս. Գէորգայ զօրավարին և այլն:

Սեանայ վանքի եկամուտն են մի քանի մասնաւոր կալուածներ զոր օրինակ թիֆլիզում, Երևանում և այլ տեղեր. որոնցից գոյացած հասոյթովը հազիւ վանքը կարողանում է իւր միաբանութիւնը կառավարել, որ բաղկանում է 30ից աւել անձինքներից, որոնցից 10ը վարդապետներ են, երեքը աւագ սարկաւագ, դպիր և այլն:

Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ

М. ПАПАЗЯНЦЪ

ФОТОГРАФІЯ

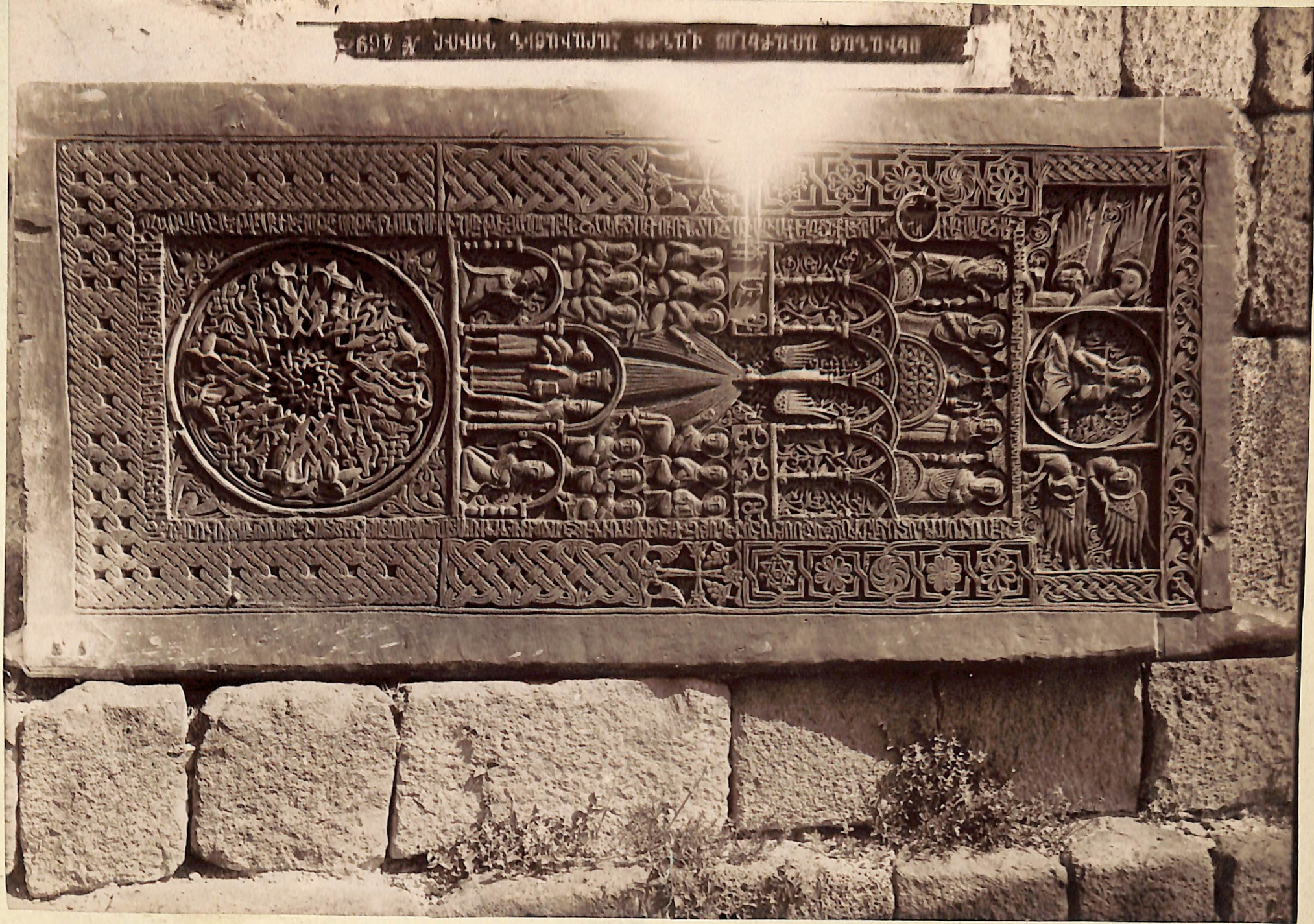
У. ФІЛІПОВИЧЪ

М. ПАЛАЗЯНИЦЪ

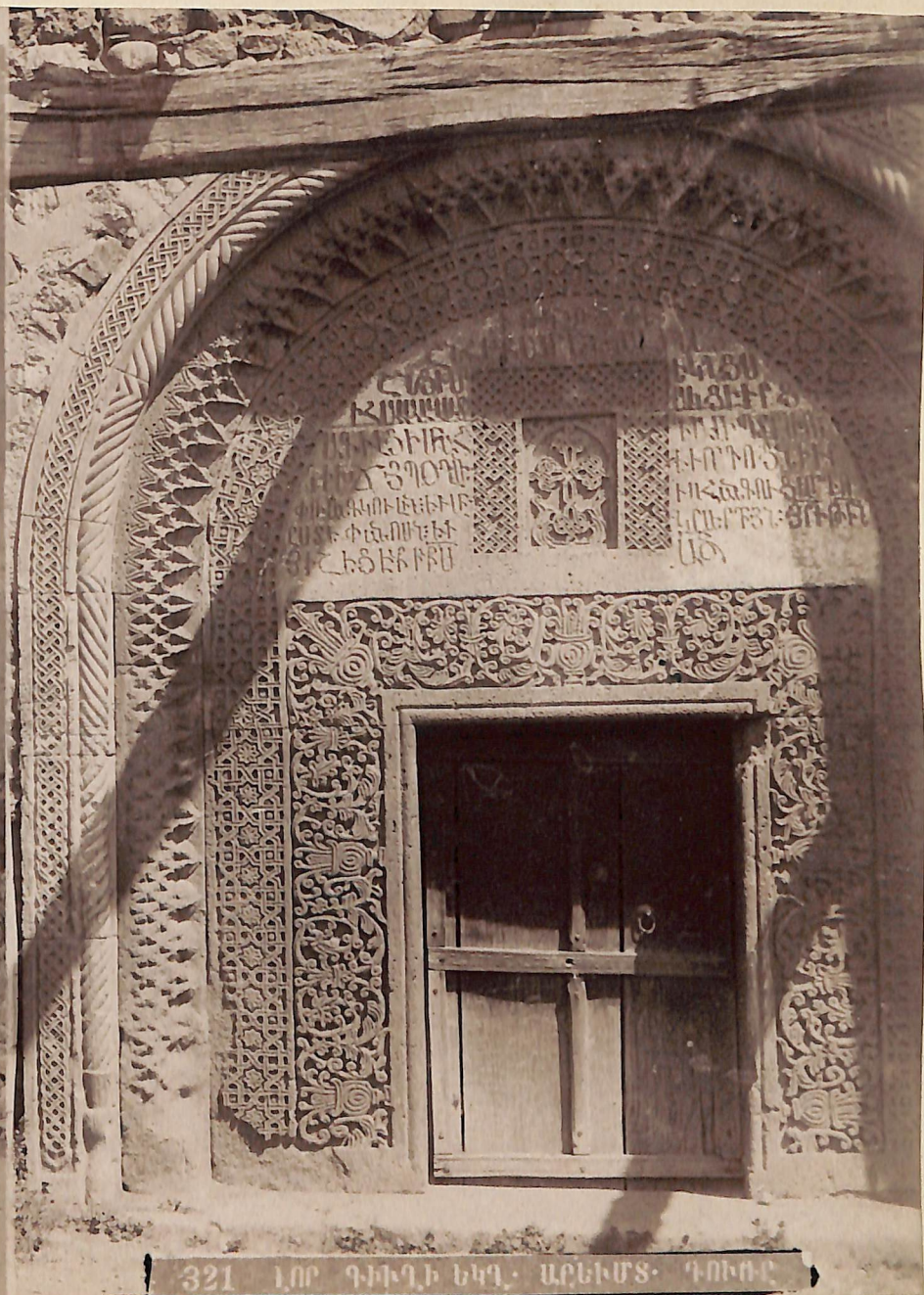
КАЗАХЪ

НЕ ПОСЛАБЕ

Лит. Р. ШХБАРЯЦКА ВЪ ТИФЛИСЬ.

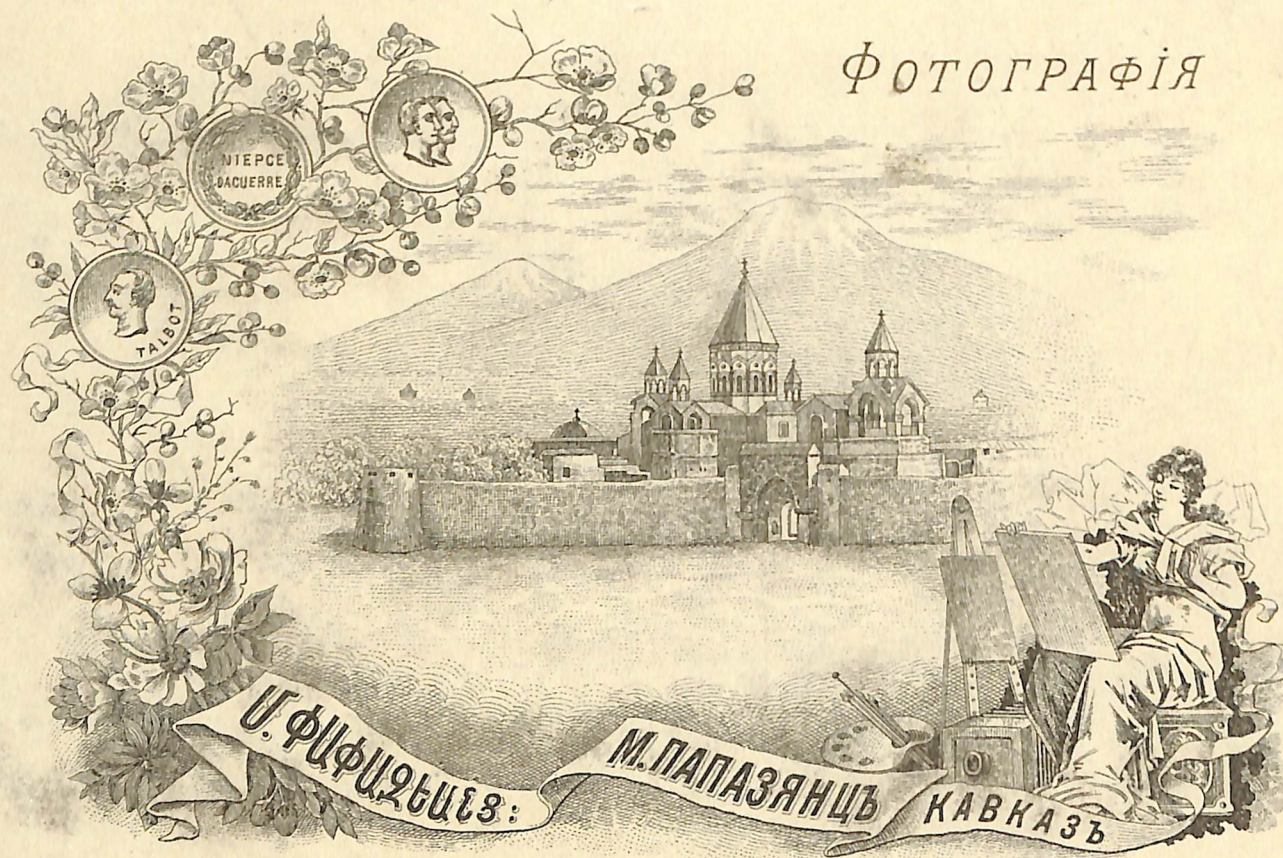

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆԻ ՄԱՍԻՆԻ

321 ԼՈՐ ԳԻԳԻ ԵՎԳ. ԱՐԵՎՄՏ. ԳՈՐԹԸ

ФОТОГРАФІЯ

Худож. - Лит. Р. Шахбазянца въ Тифлисѣ.

ԻՐԱՆԻ ԳՈՇ ԻՆԿՐՈՐՇ ԿՆ 210

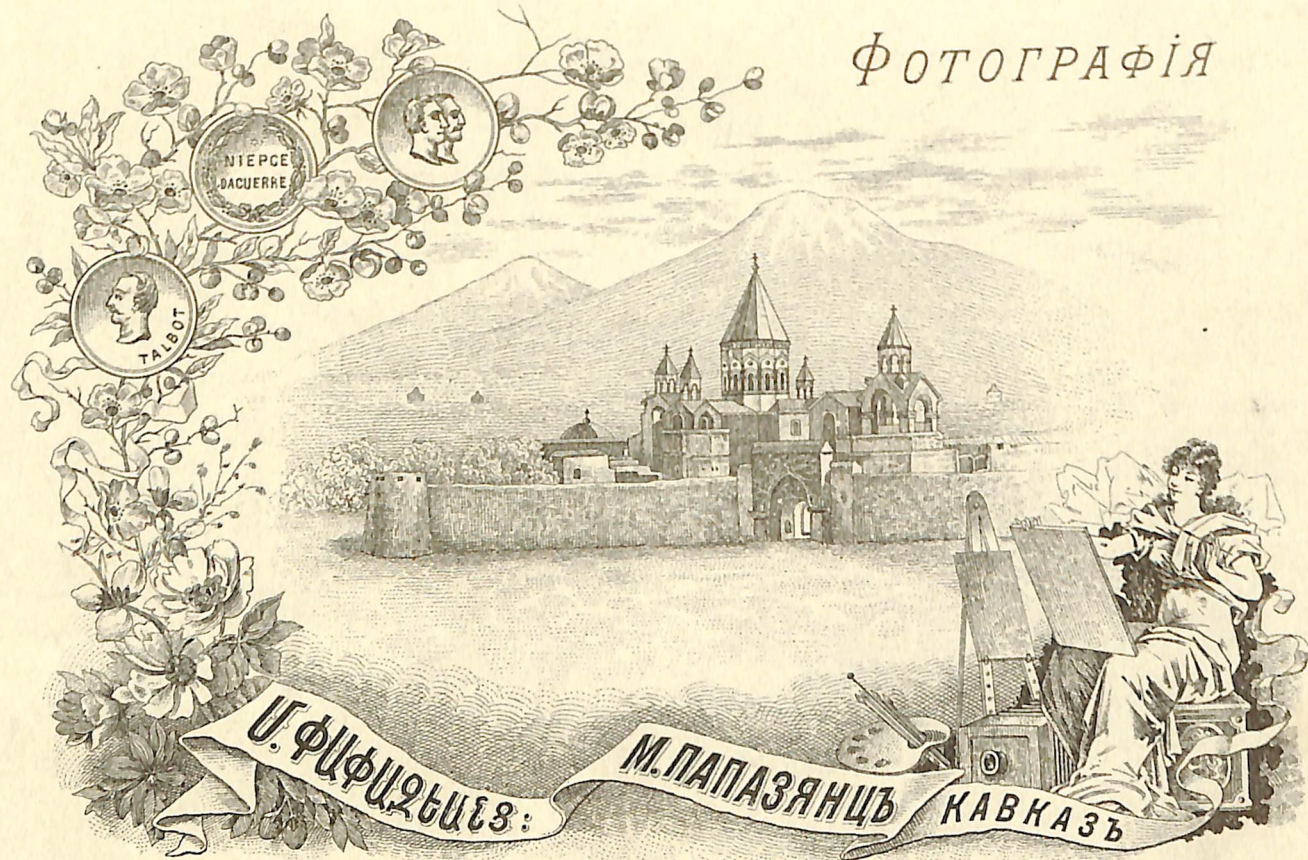

ԻՐԱՆԻ ԳՈՇ ԻՆԿՐՈՐՇ ԿՆ 211

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ:

Худож. Лнт. Р. Шахбазянца въ Тифлисе.

ФОТОГРАФІЯ

Худож. - Лит. Р. ШАХБАЗЯНЦА ВЪ ТИФЛИСѢ.

EE-2001

200,33

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0500180

